



Nr. 2 (30)/ FEBRUARIE 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cluj
 Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 -ISSN-L 2734 - 6889

CENZURA PENTRU ÎNCEPĂTORI (MONOLOG ÎN TREI ACTE)¹

Dr. Liliana COROBICA

Dr. Liliana COROBICA

Actul I

(Un domn de vreo 60 de ani, la costum, ordonat, birocrat, cu un început promițător de burtică, modelul funcționarului corect, apare, cu mers militaros, în fața unei catedre, ținând o mapă solidă, din care scoate, cu gesturi calculate, un referat, pe care îl va citi, pedant, monoton, didactic, aproape fără a ridica ochii de pe foaie. Pe fundal se văd imagini sumbre, alb-negru, care reprezintă marșuri militare, mulțimi încolonate, dictatori ținând discursuri patetice, public cenușiu aplaudând, armate, arme. Din când în când, se deslușesc sunetele înfundate ale unor melodii patriotice, mobilizatoare, imnuri, marșuri de înmormântare. În sala întunecoasă, sunt aranjate, dreptunghiular, la distanță egală între ele, ca într-o sală de conferințe, vreo 20 de scaune identice, obișnuite, pe speteaza cărora atârnă sacouri negre, de asemenea identice. O atmosferă de încordare, crispă, supunere.)

*

Stimați tovarăși!

Ne-am adunat aici, la consfătuirea noastră, pentru ca noi, cenzorii mai în vârstă și cu experiență, să vă îndrumăm pe voi, tinerii noștri colegi. Ați înțeles cât de importantă e activitatea unui cenzor și cât de nobilă e

misiunea lui. Dușmanul perfid, care pândeste zi și noapte, vrea să intre și să strice planurile noastre mărețe de progres și bunăstare. Dușmanul profită de orice slăbiciune și de orice moment. Să fim, așadar, vigilenți și să contribuim la stărpirea creațiilor care nu slujesc cu devotament patria și partidul! Voi prezenta, în continuare, câteva intervenții exemplare, care au fost premiate și pe care vă rog să le rețineți în vederea îmbunătățirii activității dumneavoastră pe câmpul muncii.

Unii autori nu se exprimă clar și recomandabil, nu scriu despre realizările noastre minunate. Sub pretextul unei exprimări abstracte și poetice, veți întâlni versuri, precum acestea:

¹ Liliana COROBICA, Cluj-Napoca, 2014 (2023). Text publicat și în Revista Bumerang.

„...O iederă abisală înșela zidul cu falsa ei dragoste
 Ploaia a scos pe stradă oamenii însetați de substanțe
 Ploua cu pietre mici ascuțite, ca niște reproșuri, ca niște niște minciuni,
 care sfărâmau orașul și capetele neprotejate
 Ploua cu acizi grași care topeau stilurile
 Gotic baroc neoromantic,
 transformând într-o arhitectură cleioasă inconsistentă
 planul și termenul limită
 Pedepsa așteptată venise neașteptat și altfel...”

Poezia se numește „Spirit de observație după secetă”. Putem tăia poezia, dar dacă întregul volum e scris în această manieră, iar viitoarea carte figurează deja în planurile editoriale și a trecut și de alte instanțe până a ajunge la noi, se pot găsi niște soluții. Am fost informați că autorul a călătorit mult în străinătate, recent a venit de la Madrid, unde, fiind invitat la un festival de poezie, a luat și un premiu. Atunci, în loc de „Spirit de observație...”, poemul să se numească „Madrid...” La noi nu plouă cu pietre sau acizi, dar la dușmani să plouă! Las’ să știe poporul cum e la ei...

În volumul „Poeme canine”, scris de un poet consacrat, sunt mai multe texte în care câinii au activități și trăsături ale unor oameni din vremea noastră, iar în poemul introductiv, Toți câinii patriei, unele categorii enumerate au vădită rezonanță contemporană. Atașăm poemul:

„Câini geloși, gheboși, fricoși, inflexibili, impasibili,
 Câțele care-și ling exemplar șefii pe sub birouri,
 câțele europarlamentare
 Câinii partidului, câinii noștri, câinii lor,
 Câini de rasă, câini vagabonzi,
 Câini cu coada între vine, câini capabili, câini plagiatori, câini hoți, câini mafioți, câini trădători și
 vânzători (de țară)
 Câini abandonati, sălbăticiți care atacă pe câmp,
 Câini urinând pe sub garduri înalte
 Dulăi liberali, socialiști, dulăi comuniști, javre capitaliste, separatiste, cățelușe apolitice, câine-lup
 naționalist.

Cobai, ținuti în cuști de fier, câini eutanasiați
 Câine drogat, câine disperat, câine șomer
 Câine cu lesă, cu papucei și paltonaș, plimbat seara în părculeț
 Cățeaua cea mai dorită, cățea cu fundiță, cățea care papă orez cu costiță
 Javra murdară, câine poet, filosof, câine cinic, deci tautologic.
 Țânc rozaliu, țâncușor nevinovat, educat, ușor de manipulat.
 Cățelușă visătoare, romantică, violată într-un taxi de un dulău viclean, libidinos,
 Cățeaua pe tocure, cu poșete, cu amanți, cățeaua în călduri
 Câini cu coada-n sus, așteptând momentul prielnic, câine emerit
 Câinii cu hingheri după ei, plătind impozite uriașe la stat,
 Câini mieunând tandru, dacă dă bine la televizor, câini muzicali,
 Câini revoltați, arătându-și colții, mârâind amenințător,
 câinișori cărora le expiră mandatul, câini care trec dintr-un partid în altul
 Coioți atacând în haită, șacali necrofagi, la vârsta pensionării
 Câinele maimuță, cuciu Bichon mățos de Havana,
 câine ciobănesc Cao Macaco, câine chinezesc cu creastă,
 ovciarka veșnic la pândă, câinele faraonilor și al dictatorilor,
 câinele ciobănesc mioritic curajos, dar ce folos!,
 câinele pompier, câinele regal al Angliei, marele Dog German,
 Câine Eurasian, Eurafrian,
 Cuciulică brabancon pitic, olandez zâmbitor, câinele leu, mastiff tibetan,
 câinele cu fața de crizantemă, câini cu coadă de șobolan,
 cățelul Terra nova și Terra incognita, câinele Quo vadis?”

Câinii incomozi din punct de vedere ideologic să fie scoși din poem! Atenție la enumerări! Indiferent de tematică, șirurile lungi de cuvinte ascund neapărat ceva subversiv. De altfel, dosarul acestui autor a fost predat autorităților punitiv. Cenzorul care a remarcat poemul a fost premiat. Din cauza acestui text și a altora, asemănătoare, volumul a fost întors editurii, care l-a retras, fără a primi „bun de tipar”.

Într-o carte pentru copii despre doi purceluși călători, care au dorit să vadă munții, au fost depistate versurile:

*„Munții noștri plini cu aur
Sunt păziți de un balaur.”*

Nu este indicat să lăsați texte nici cu bogății actuale, nici cu așa-zisele bogății din trecut. Dacă munții sunt plini cu aur, dușmanii abia așteaptă să corupă oamenii noștri, să-i ademenească cu oglinjoare și acadele și să cumpere și ceea ce a mai rămas din biata țară, la preț de doi bani. Asemenea informații sunt considerate „secret de stat”. Misiunea noastră este să protejăm și să apărăm secretul de stat. De altfel, în domeniul literaturii, asemenea exemple sunt mai rar întâlnite, dar, după cum vedeți, se pot ascunde chiar și într-o culegere pentru copii!

Volumul de debut „Aripile libelulei” conține poeme pe un ton militant, patriotic, care îndeamnă la păstrarea valorilor naționale, la curaj și demnitate. Totodată, unele poezii sunt scrise pe un ton critic. Poezia „Generație”, de pildă:

*„O epoca de critică, de cârciumă,
O epocă de chef și de război,
O epocă amară este-n noi,
În care nu încap gram de suflet.*

*Noi nu suntem strămoși din noi
Și nouă ne suntem străini,
Și nouă noi ne suntem câini
Și nu știm ce suntem.*

*Strigăm cu toți în cor: «Popor!»
Dar nu știm ce-i popor
Și noi vom crede că-i ogor
În care semeni flori de dor.*

*Strigăm cu toți în cor că vrem!
Nu ne-am gândit ce vrem,
Căci am șoptim prea mult: «Mă tem.»
Dar glasuri mai avem.”*

Debutant, așadar! Există o categorie de proști, cu care nici măcar nu poți negocia. Cu sinceritatea lor dezarmantă, scriind ceea ce simt, cu rime de doi bani, dar care merg direct la inima poporului, acești tribuni inocenți sunt cei mai periculoși. Ei nu vor scrie cu șopârle, pentru un public fățarnic și schizofrenic. Ei nu se gândesc că vor fi cenzurați; în naivitatea lor, ei nici nu cred că cenzura există. Pentru ei, noi aparținem fie altor timpuri, fie altor țări, dușmane, desigur. Iar în țara noastră, după părerea lor, cenzura nu există. Ei spun ce simt, ce văd, ce cred. Nu recunosc jumătățile de măsură, micile compromisuri sau chiar cele uriașe, depind eund evrei să ajungi. Asemenea creatori ori nu vor scrie deloc, ori vor muri. Nu din vina noastră, ci a lor. Volumul a fost trimis instanțelor superioare, să hotărască ei.

Într-o antologie despre viața animalelor a fost cenzurat următorul text:

„Ciobanul bătrân a plecat acasă cu tot cu câini pentru o lună și cel rămas a hotărât să fie adusă javra lui, chiar dacă nu-i deprinsă cu oile, se va descurca. Ce fel de stână fără câine? Și noul paznic al oilor, deși stătuse în lanț până acum, a prins repede meseria. A învățat să alunge oile rătăcite, să le adune, să latre când era cazul. Din cauza secetei și a căldurii, oile pășteau la marginea pădurii, unde mai rămăsese ceva iarbă.

Într-o zi auzi un zgomot ciudat la umbra pădurii. O tânără șerpoaică dansa grațios pe creanga unui copac. Se ținea doar cu vârful cozii de creangă și sălta nebunește în toate părțile. Cu limba scoasă, o privea bravul câțel, dând din coadă de admirație. Apoi, când i s-a părut că o să cadă, a schelălăit neliniștit și a lătrat jucăuș la tulpina copacului. Când l-a zărit, sepoaica s-a ascuns, intimidată. Hai să fim prieteni, i-a propus câinele. Șerpoaica acceptă și, de atunci, cei doi petreceau mult timp împreună, zbenguindu-se, jucându-se, iubindu-se. Ea adora să-l încolăcească pătimaș, el – să-i lingă corpul strălucitor, mlădios, alunecos.

Într-o noapte, lupii au venit să fure vreo oaie. L-ar fi sfârtecat și pe câine, de n-ar fi sărit șarpele în ajutor. Ce cîine vrednic ești, l-a laudat ciobanul. Ia și tu o bucată de caș, că meriți. Câinele a luat cașul și l-a împărțit cu șerpoaica. Și ea merita. Când ciobanul a văzut într-o seară șerpoaica și a vrut s-o ucidă, câinele a prins a lătra năpraznic, chipurile, veniți la stână, la oi, e primejdie mare. Ciobanul a luat-o la fugă spre oi, uitând de șarpe.

Nedespărțiți erau.

Luna a trecut repede și ciobanul cel bătrân s-a întors cu câinii lui. Am să te urmez, i-a zis șerpoaica iubitului ei trist. Un timp, cei doi au viețuit fericiți în cușca dulăului. Într-o zi, când se încălzea la soare, șerpoaica a fost văzută de un copil al stăpânilor.

Un șarpe! Un șarpe vrea să muște câinele! Au început oamenii să se adune, cu furci și topoare.

Un ultim sărut, iubitele. Șarpele l-a încolăcit pe câine, care a deschis larg botul făcându-i loc.

Șarpele lunecă înăuntru, până nu i se mai văzu nici coada. Când câinele a fost îngropat, șarpele din el mai trăia.”

Fragmentele subliniate să fie eliminate. Textul să se termine, mai optimist, cum șarpele se întoarce în pădure. Au mai fost cenzurate câteva texte confuze sau lipsite de valoare și care nu servesc intereselor noastre.

În romanul „Negrissimo” este descrisă activitatea secretă a unei societăți de scriitori care lucrează la negru. Întreaga lor viață scriu cărți fără a le semna. În această societate ilegală apare o femeie, care se va revolta și va dori să semneze un roman cu numele ei. Nu se precizează faptul că acțiunea nu se petrece în țara noastră, ci undeva departe, în alte locuri și în alte timpuri. Reproducăm un fragment din acest roman:

„Nu știi de unde a apărut lângă mine. Nu era vulgară, nu avea o înfățișare banală, părea mai degrabă genul de femeie (care lucrează la o firmă importantă) îngrijită, ambițioasă, nici frumoasă, nici urâtă. Nu te privește în ochi când îți vorbește. M-a dezarmat de la bun început: «Noi am scris cartea dvs.» «Care carte?» Zâmbește. «Nu vă costă prea mult. Dar ceva tot o să vă coste.» Mi-a întins cartea, adică o carte al cărei autor eram eu, cu fotografia mea (reușită) pe coperta din spate, cu o prefață a unui respectat critic. Atât de uimit, peste măsură de uimit Nu-mi mai aduc aminte cum a dispărut. Citesc cartea. Minunată, emoționantă, extraordinară. Mă uit mereu la pagina cu autorul și mă bucur că eu sunt alesul. Nu mă interesează dacă e cineva care seamănă cu mine sau mi-a studiat îndelung stilul, nu contează cine a scris-o, eu am scris-o. Sunt de acord să plătesc oricât pe ea. Am primit câteva zile mai târziu un telefon. Taxa pe care urma s-o achit era derizorie. Nu e nici o tragedie că mă adâncesc în cartea aceasta, în pseudoromanul meu cu o dependență tot mai evidentă, că o citesc neîncetat de nenumărate ori, până devine unica mea lectură, că o iubesc și simt că toată literatura mea din trecut și din viitor se află în cartea asta, că nu mai pot să scriu nimic altceva. Nu-mi pare rău. Aștept următoarea mea carte. Sunt nerăbdător, curios. Nu mă îndoiesc că acolo acel cineva știe totul, mă știe și mă scrie. Sunt un scriitor-păpușă, un scriitor-panou. Sunt cel mai mare

scrutor, renumit, viu, sunt peste tot și atât de inexistent... Scriu totul și nu scriu nimic. Uneori o urăsc pe femeia aceea, vreau s-o omor și să mor. Sunt un laș, e onorabil să ții conferințe despre cărți pe care nu le-ai scris ale tale și poate acești ochi adolescentini mă urmăresc atent ca să-mi ghicească viitorul roman, mort...

Prietenii mi-au spus că dacă ai bani, totul e posibil. Ai bani, ai cartea, mi s-a spus. Dau la telefon indicații, îmi exprim preferințele etc. Aveam nevoie de o carte fastuoasă, mare, documentată, bine scrisă, cu o mică polemică, normală, atrăgătoare (și civilizată, bineînțeles). Totul discret. Sunt un personaj destul de important în viața acestui orașel-oraș-mare capitală, am relații, am prieteni, soție și amantă, un serviciu foarte bun. După o lună mi s-a adus un fragment, un capitol ca să-1 văd și să-mi spun părerea. Asta pentru că nu se negociază de la început. Tu spui ce vrei, ei îți oferă o «mostră». Peste măsură de încântat. «Oferta» era însă nemaipomenit de scumpă și ți se putea spune că altcineva o poate cumpăra (cartea e deja scrisă, în trei zile dacă avem banii, aveți cartea). Femeia care discută cu mine e aproape indiferentă. Rostește frazele plictisită (cine știe de câte ori le-a mai repetat). Totul e, desigur, discret, dar eram foarte curios: la telefon am vorbit (vorbeam) doar cu bărbați (erau voci diferite), mi s-a spus că textul (fragmentul) mi-1 va aduce o femeie blondă. O doamnă blondă, o veți recunoaște. Cum e o femeie care scrie la negru? Cum arată femeia (femeile) lor? Poate nici nu scrie. O blondă, o femeie. Am acceptat toate condițiile ei (adică prețul, suma de bani), ea a acceptat să mai stea puțin cu mine. Avea ceva neliniștitor, părea genul de femeie care lucrează la o firmă importantă, era serioasă și dură, puțin distantă. Era ca o sculptură rece pe care vrei s-o încălzești, s-o atingi ca s-o umanizezi, părea un manechin mort. «Eu am scris această carte, proiectul exista de mult, unul dintre prietenii noștri v-a găsit, am lucrat mulți ani la ea, e cartea mea cea mai importantă, am studiat și în străinătate. Vă par un manechin mort. Nu-i suport pe bărbații care mă plătesc. Îmi dați banii și nu ne mai vedem.» Și ca să-mi demonstreze ceva (nu reușeam să mă concentrez), femeia mi-a luat mâinile în mâinile ei, erau calde, aproape fierbinți, apoi mi-a mângâiat obraji, devenind maternă, feminină. Am simțit-o aproape, tot mai aproape, eu neputincios, mic. «Poate o să ne mai vedem. Pentru o persoană atât de importantă, pentru un bărbat atât de inteligent, e puțin doar o carte. Prima carte e doar un început promițător.» Nu-mi mai aduc aminte cum a dispărut. Aștept, presimt următoarea mea carte. Sunt înspăimântat, dezgustat. Nu vreau. Mai mult în glumă, o carte pentru reputație, avansare... dar îmi ajunge, nu mai vreau. Nu mă pot împotrivi acestei furtuni blonde care mă usucă de bani. De râsul găinilor, eu savant, eu scriitor? Rușine! Uneori o urăsc pe femeia aceea cu sufletul când rece când fierbinte, vreau s-o omor și să mor. Sunt un laș. În 3-4 ani voi avea 3-4 cărți. Ce scriitor important! Banii sunt uneori o povară. Ironia soartei.”

Fragmente cu astfel de idei sunt mai multe în carte. Romanul nu a primit „bun de tipar”. Dosarul cărții a fost trimis organelor superioare.

Volumul „Primăvara ghiocelor”, despre venirea primăverii, aduce în prim-plan tineri care se îndrăgostesc și muncesc pentru prosperarea țării, succese și realizări ale patriei noastre. Versuri optimiste, pline de viață. Cenzorul care a lecturat consideră că acest volum n-are nimic subversiv și nimic nu ar atrage atenția noastră. Dar așa ceva nu există! Cântă partidul și realizările poporului? Nu sau nu îndeajuns. Și dacă le cântă, o face prin versuri expresive sau prin platitudini lipsite de valoare – ceea ce ar deservi intereselor noastre, deci și aceasta poate constitui un criteriu de cenzurare. Nu uitați: nu există cărți în care să nu fie nimic de cenzurat. Totul poate fi cenzurat. Ne vedem după o scurtă pauză de cafea.

Actul II

(Același domn, acum fără burtică, elegant, cu o eșarfă cochetă la gât, dezinvolt, zâmbitor, eventual cu pantaloni în carouri, merge sprinten spre mijlocul sălii, adresându-se publicului pe un ton prietenos, mioros, expresiv, adică teatral, uitându-se doar rareori în foi – la textele cenzurate – explicațiile făcându-le fără a citi, de parcă ar impoviza pe loc comentariile. Se plimbă gesticulând printre scaunele, diferite ca model și mărime, aranjate în semicerc, pe care atârnă eșarfe vapoase, umbreluțe scumpe, mănuși din piele. Sub un scaun se poate zări o pereche de pantofi frumoși de damă, cu tocul înalt și subțire. Pe fundal, imagini luminoase cu clădiri spațioase, dominând stilul eclectic. Figurile umane care apar sporadic zâmbesc și sugerează un trai fericit și îmbelșugat. Se aude vag muzica ușoară, săltăreață, care își schimbă des ritmul și melodia. O atmosferă de fericire și bunăstare exagerată, totul pare oarecum artificial și fals.)

*

Dragi prieteni!

Ne-am adunat aici, la consfătuirea noastră, așa cum am mai spus, pentru a vă împărtăși, vouă, celor tineri, din experiența noastră. Activitatea, extrem de complexă, a unui cenzor, nu presupune doar citirea textelor și depistarea greșelilor. Aș vrea să vă previn că există o anumită relativitate în tot ce facem, în tot ce controlăm. Să nu vă mirați dacă textele, pe care voi le-ați interzis, descoperind în ele grave greșeli ideologice, apar totuși. O să vedeți că ceea ce ieri era strict interzis, astăzi, dimpotrivă, este încurajat. Să nu așteptați să vă oferim anumite criterii de control. În domeniul nostru acestea lipsesc. În afară de toate abilitățile voastre, de cultura generală, de cunoașterea limbilor străine și de nivelul ideologic înalt, trebuie să aveți, să vă dezvoltăți, un simț special, un fel de intuiție, care să vă indice dincotro bate vântul și de unde vine schimbarea.

6

Acum autorii au învățat să scrie nu doar pentru publicul larg, dar și pentru noi, publicul îngust și select. Noi ne luăm ce-i al nostru și lăsăm ce-i al lor. Poezia Reclamă de top din volumul de versuri Purici cotidieni constituie un astfel de exemplu:

*„Dictatorul moare încolțit de șobolani otrăviți care, după ce mușcă,
mor și ei, automat,
ca viespele care mor după ce dăruiesc primejdiei acul lor veninos...
Și rămâne motanul încălțat
împărat peste dictatura dictatorului.
Cumpărați otrava «Visul pisicii» la jumătate de preț.
Ofertă valabilă anul împrejur:
Jos dictatura! Autocenzura! Viticultura!”*

Poemul va fi, desigur, scos din volum. Titlul volumului să fie, de asemenea, schimbat în „Fluturi cotidieni” sau „Versuri”.

Din același volum de versuri a fost cenzurată poezia „Toți ca unul”. Atașăm:

*„Dimineața, în drum spre serviciu, abia coada începu să-i crească
Și-l deranja în pantaloni
Ar fi vrut s-o bâțâie, simțind-o tot mai lungă...
Ce neașteptat a crescut!
Se bucură că nu i-o vede nimeni și o atinse discret,
foarte discret, să nu creadă oamenii din jur
că se scarpină-n fund.
Odată ajuns la serviciu, se trezi și cu ceva blăniță,
gheare și copite, toate crescute deodată.
Avea mult de lucru, trebuia să interacționeze cu colegii de birou...
Dar se sperie de-a binelea, când simți cum îi cresc și coarnele.
Abia la coarne simți cum o agresivitate de fiară îl inundă,
Cum i-ar împunge pe toți, i-ar lovi cu copitele...
Nu mai poate lucra...
Se duse la toaletă să-și așeze cumva pe cap o căciulă,
Să pară cât mai om.
Se uită în oglindă, studiind schimbările.
Resemnăt, oftă, asta e.
Trebuie să lucrăm, cu sau fără coarne...
Nu avem de ales.
O secretară timidă, privind rușinată în jos, îi aduse cafeaua.
Avea și ea cornițe drăgălașe care împungeau părul înfoiat.
Un coleg de birou bătea nervos din copită.*

În afară de banalitatea acestui text, fără nimic remarcabil în el, am sesizat, în ultimul timp, o abundență de versuri pe această temă. Am cenzurat o serie de poezii, în care autorii își descoperă

propriile copite, gheare și alte atribuții mamifere sau ale altora din jur. Un cititor inocent și-ar putea imagina că în țara noastră apariția acestor monștri e un lucru curent.

Referatele cenzoriale se alcătuiesc pe baza activității unui întreg departament, prezentând cele mai importante intervenții, împărțite în trei categorii: 1) justificate, 2) nejustificate, 3) scăpări. Pentru prima categorie am adus până acum suficiente exemple. Intervenții nejustificate se observă la cenzorii tineri sau mai puțin potriviți pentru atare activitate, dar și la cenzorii cu experiență, dar care, în grabă, exagerează sau dau dovadă de superficialitate. Vom aduce două exemple în acest sens, fără a numi colegii care au greșit.

De pildă, următorul fragment din romanul „Kinderland” a fost cenzurat, absolut nejustificat, pe motiv că ar afecta prietenia între popoare. Textul reda cum niște copii se joacă de-a școala:

„Urmează lecția de Geografie. Obama vrea să repare Casa Albă și întreabă consilierii care sunt cei mai buni constructori din lume. «Moldovenii, săr Obama. Ei au reparat sau chiar au construit Turnul Eiffel, Aeroportul din Dubai, Turnurile Petronas din Kuala Lumpur, Centrul Financiar Internațional Nr. 2 din Hong Kong, Empire State Building din New York, Sfânta Sofia – Istanbul, Opera din Sydney – Australia...» «Vai, spune Obama foarte impresionat, și de unde vin acești moldoveni?» (Aici un copil, consilier al lui Obama, trebuie să arate pe hartă Moldova). «O țară atât de mică pentru niște constructori atât de mari?» «Nu, săr Obama, Moldova e ofisul lor, iar ei sunt în toată lumea.»

Profesoara de geografie ne-a dat temă pentru acasă să desenăm harta satului nostru și să scriem pe hartă țările în care au plecat oamenii din sat. Fiecare din mahalaua lui ori doar părinții și rudele noastre. Apoi, la lecție, îi spuneam pe rând ce știam și ea scria pe tablă toate țările. De la noi din sat numai în Africa nu a plecat nimeni. Încă.”

Un proaspăt angajat a cenzurat poezia Dansul păgân, motivând că incită la activități criminale și la naționalism:

„Aduci piatra cea mare a râului
Aduci flori din pădure
Aduci fete din sat
Aduci vrăjitoarea tânără
Aduci focul și bărbatul
Aduci oul, apa și cleștele de apucat
Pui piatra în mijloc
Pui florile în jur
Pui fetele să danseze
Pui vrăjitoarea pe piatră
Pui foc și bărbat pe jos
Și descânți, cânți, încânți
De viață și moarte
De noroc
De ploaie de dragoste
De liniște și pace...”

De multe ori colegii noștri dau dovadă de exces de zel în domeniu, fiind ferm convinși că, dacă intervențiile nejustificate nu se pedepsesc, o scăpare se poate solda cu tăierea salariului și chiar cu pierderea serviciului.

După cum știți, există, în cadrul instituției noastre, departamentul „Post-control”, alcătuit din cei mai vigilenți cenzori, care controlează activitatea celorlalte unități cenzoriale. Anume aceștia depistează greșelile făcute de cenzorii care au dat deja „bun de tipar” cărților. Aceste greșeli se încadrează la categoria „Scăpări”.

La post-control au fost depistate câteva fragmente din volumul eseistic „Călătorind prin secole”, volumul a fost retras din librării și dat la topit. Sub pretextul unei călătorii în trecut, autorul face comparații cu lumea de azi, în care societatea noastră pare a avea mai multe probleme decât în trecut. Reproducem un fragment:

„Oamenii își caută prin arhive prietenii care i-au trădat și sunt dureros de dezamăgiți. Vezi, îmi spune cineva, am împărțit cu ei ultima bucățică de pâine, am avut încredere, i-am iubit. Și, uite, se duceau fuga și scriau rapoarte. Toți m-au trădat.

Ce fericit ai fost că i-ai avut alături și că ai putut avea încredere în cineva, măcar între cele două sisteme, i-am răspuns. Eu, uite, îi simt de la distanță, știu că vor pleca să scrie rapoarte, după ce au cules de la mine informația, știu unde nu le-am răspuns mulțumitor și i-am dezamăgit. Se lipesc de mine, făcându-mi declarații de dragoste și de fidelitate și, dacă totuși nu reușesc să mă convingă, dispar.

De ce îi suport? Aș putea răspunde: Ca să nu fiu singur, chiar atât de foarte singur, eu răspund la dragostea și fidelitatea lor, le ofer anumite informații, absolut banale, în schimbul unei iubiri aparente. Uneori le scriu rapoartele să le fie mai ușor, în fond, nu sunt ei de vină.”

Tot la post-control a fost depistat poemul subversiv Mireasa. Câteva versuri:

*„...Tu aici eu dincolo
Ne sărutam peste Cortina de Fier
Inimile nostre băteau unison prin Cortina de Fier,
La o adică, era ca o mantie de erou Cortina de Fier,
Ca trena unei rochii de mireasă.
Ne apropia cortina,
Acum, fără ea un dezechilibru cumplit
Topește marele nostru amor...”*

Cei mai mulți dintre voi abia au venit aici, unii de pe băncile școlii, alții studenți în primii ani la facultate. Trebuie să remarc faptul că aproape toți v-ați descurcat bine cu sarcinile și ați depistat, în general, corect, greșelile. Cea mai dificilă lucrare pe care ați avut a o cenzura a fost volumul Viața plastică și tânărul cenzor care a depistat cu promptitudine părțile sensibile a fost propus pentru înaintare în grad și premiere. Prezintă câteva din versurile cenzurate de el:

*„Consumăm numai ouă crescute în cușcă,
Ouă tot mai scumpe crescute pe jos, la aer liber,
Ouă alfabetice, A B C D, alfabet latin, dar urmează și altele...
Ouă biologice, ouă ecologice
Ouă în care se ascund animale mici, chiar și copii,
Ce varietate de ouă în țara noastră!
A venit bunică la nepot și a scos câteva ouă, fără alfabet,
La vederea căroră nepotului,
Care linge plastic roz cu arome cosmice, extraterestre,
I s-a făcut rău.”;*

„Iarba de plastic / surâde viu/ oiței derutate/ va alăpta mieii cu lapte de plastic?”;

„Timpul otrăvit ne e servit la cină, în ziare, la televizor/ aer poluat cu reduceri...”;

*„Cuvintele ascunse, precum bisericile înconjurată cu blocuri de beton înalte
Să nu răzbate semnul sau frumusețea
Îmbrăcate în convenții de lemn, prefete de lemn, rime de lemn
Sau, mai nou, în plastic,
Poeme plastice învelite în plastic, silabe de unică folosință
Biodegradabile...”.*

Autorii sunt ca niște copii care greșesc, de cele mai multe ori, involuntar. Nu-și dau seama de șansa lor de a ne avea pe noi, care le corectăm operele, cu care ei vor avea succes. Cititorul va citi ceea ce vrem noi, nu ce vrea autorul. Și nu vă mai temeți atâta de așa-zisele lor șopârle. Lăsați șopârlele în literatură! Lăsați-le să dea din coadă prin poeme! Vremea e tot mai grăbită, oamenii tot mai indiferenți, mâine se va topi coada animalului subversiv, poimâine întreg animalul va rămâne o amintire cețoasă și veți vedea de banal e acel vers. Și cât de puțin a costat compromisul.

Lăsați autorii să greșească! Ajutați-i să nu-și piardă curajul. E plină lumea de poeți lași, oportuniști, versurile căroră, mediocre, nu transmit nimic. Nici nu ai ce să tai din opera lor și, dacă numai aceștia vor publica, în scurt timp, instituția noastră va fi desființată. Nu ne va rămâne nimic de făcut.

Ajutați-i să creadă, să spere, să viseze. Fără ei, totul e pierdut. Câteva exemple de versuri cu asemenea șopârle nevinovate, care trebuie scoase numai în caz dacă în acel volum nu mai e și altceva de cenzurat:

*„Eram plin de muzică, cea mai diafană și mai înălțătoare
și după educația voastră, muzica mea a murit
Pâlpâiam de imagini misterioase, tablouri fermecătoare -
educația voastră le-a nimicit
Poveștile abundau, nerăbdătoare, minunate,
Dar au fost și ele educate
Sunt cismarul destoinic al patriei. Numere mari, cisme soldățești.
Trăiască ciubota!”;*

*„Diavolul poemelor, parfumat, aristocrat,
Intră în poem, aparent nevinovat
Schimbă o literă,
Fură un cuvânt,
Diavolul poemelor, cizelat, aristocrat,
Iese din poem, ca un hoț vinovat...”;*

*„Acum disperarea chicotește inocent adolescentin pervers irezistibil,
Invadează obiectele, într-o incantație arhaică...
Să se condamne dezvăluirile impudice!
Să se anunțe cutremur de pământ după cutremur,
Să tremure, umilite, forțele motrice
Și să orbească câinii de pază...”.*

Sunt scriitori care fac totală abstracție de cenzură și există cei care parcă scriu special pentru noi. Ca și cum noi suntem publicul-țintă și mai departe de cenzura nu vor să ajungă. Nu-i interesează cititorul larg, de fapt. Unii urmăresc anumite scopuri scriind astfel și, vă asigur, li se îndeplinesc dorințele. Niște profitori, niște șmecheri! Un exemplu este autorul volumului „Cenzura pentru avansați”, dușmănos de la un capăt la altul, provocator și subversiv, încă de la titlul volumului și al textelor din cuprins. Iată câteva: „Ghid practic pentru recrutarea cadrelor”, „Sfaturi pentru autorii care urăsc cenzura”, „Ce fund mai pupăm”, „Chiote politice pentru opoziție”, „Conducătorul conducătorului suprem”, „Secretul lor în statul nostru”, „Poem pentru hoții eterni” etc. Acestui autor să i se aducă acasă pașaportul, să i se ofere bilet de avion lui și rudelor lui, dacă are bunică, să plece și ea, și toate neamurile, cât mai repede, în țara făgăduinței... Și să nu mai auzim de el o mie de ani înainte...

Există autori care fac orice compromis ca să ajungă în vârf și apoi, de acolo, să împrăște adevăruri și să scrie orice. Ei sunt convinși că, cu cât mai sus se află, cu atât mai sunt departe de cenzură. Ce iluzie mare... Iată textul unui pensionar jalnic, octogenar, care întreaga sa carieră a închinat versuri lingușitoare celor puternici și acum, la bătrânețe, dă sfaturi de patriotism și demnitate, invocând chiar, într-un context ironic, cuvintele unor personalități politice renumite. Textul se numește „Sfaturile țăpului bătrân către iezii săi” și conține 35 de sfaturi, reproducem câteva:

„1. *Învățați, învățați și iar învățați! Tot felul de științe, dar mai ales limbi străine. Un lup sau un leu n-o să vă mănânce atât de repede, dacă veți putea întreține o discuție plăcută pe limba lor, poate chiar n-o să vă mănânce deloc. În zilele noastre un cap deștept cu care să poți schimba o vorbă e mai greu de găsit decât o țeastă comestibilă, bună pentru o cină modestă.*

2. *Nu trădați! Nu-l oferiți dușmanului pe fratele vostru mai plătând și mai slab, în speranța că veți fi cruțat de lupul sătul. Nu, el o să vă păstreze pentru mâine și așteptarea e mai grea decât moartea sau o să vă ducă soaței lui. Și nu știți cum mănâncă iezii o lupoaică tânără! Chinurile voastre le vor întrece cu mult pe ale fratelui mai slab, trădat, sacrificat.*

3. *Apărați-vă până la capăt! Nu renunțați niciodată. Chiar dacă nu aveți decât fragede coarne și copite, loviți cu ele. Curajul mare, chiar dacă e al unui animal mic, pune pe fugă orice dușman, iar o copită în botul unui lup flămând îl poate lipsi pe acesta de colții periculoși.”*

Dar asemenea cazuri se întâlnesc din ce în ce mai rar. Autorii știu mai bine decât noi ce și cum să scrie, ca să aibă succes. Cei care nu își doresc succesul, ci altceva, nu ajung la noi, nu țin de domeniul nostru. Înaintea noastră, sunt alții, care corup și compomit autorii incomozi. Nu uitați, instituția noastră e una intermediară, cărțile ajung la noi gata cenzurate și nu noi hotărâm apariția sau dispariția lor, nu suntem noi în vârful ierarhiei. Noi suntem funcționari modești, care își îndeplinesc conștiincios obligațiile.

Și, înainte de următoare pauză de cafea, vreau să vă mai atrag atenția asupra unui amănunt. Acum nu mai e ca înainte: accident de tren sau închisoare. Acum negociem, vindem, cumpărăm. Uneori, dacă autorul are potențial și forță, e bine să nu îi tăiați textele, ci să îl încurajați și să îl premiați. Asta îl va îndepărta de colegi și de cititorii deștepți, îl vor anihila. Nu va avea nicio credibilitate, textul se va îndrepta împotriva lui. Cine se va îndoi de faptul că el nu-i decât un autor al organelor de stat, primind comanda să fie curajos, să joace rolul unui disident, pentru că, nu-i așa, există și la noi democrație. Ceva violențe nu strică în ziua de azi, când nu mai știi ce e bine și ce e rău chiar și pentru noi, cenzorii.

Actul III

(Domnul nostru e slab de tot, jigărit, uscat, părul rar și zbârlit îi ajunge până la umeri, e îmbrăcat ca un călugăr sihastru, cu haină largă, slinoasă, toată numai găuri și zdrențe, desculț, privire fixă, aproape nebună. Intră în sală șchiopătând, ca regele Lear după ce a orbit. Vorbește rar, răspicat, uneori cu un fanatism disperat și profund, ca un vizionar nihilist, sfâșiat de tensiuni și neliniști lăuntrice. Nu are foi de pe care să citească. E foarte obosit și se așează jos, la un moment dat, sprijinindu-se de unicul scaun stricat, răsturnat în mijlocul sălii. În sală se mai pot vedea, aruncate, ca în urma unui cutremur de pământ sau a altui cataclism, o roată de bicicletă, o cismă avariata, două trei jucării vechi, cărora li se adresează la început domnul cenzor, apoi va vorbi uitându-se în sală. Pe fundal, imagini abstracte, forme geometrice, care palpitatează și își schimbă lent forma și culoarea întunecoasă. Sunetele prelungi, monotone seamănă cu tipătul unui pescăruș singuratic, cu foșnetul frunzelor toamna, cu vâjâitul viscolului. Se face treptat tot mai întuneric și cenzorul își aprinde o lumânare, se întinde jos și, la sfârșit, pune mâinile pe piept, iar lumânarea se stinge).

*

E vreun cenzor aici?

Sunteți cenzor cumva? Nici dumneavoastră?

Niciun cenzor, dar atâta cenzură în jur!

Cenzura a explodat și s-a atomizat, cenzura e peste tot.

Da, au trecut acele timpuri când 300 de cenzori destoinici ai țării primeau salarii, ca să cenzureze. Ce simplu și ce clar era atunci de trăit...

Acum cenzura plutește în aer ca o molimă, ca o boală împotriva căreia nu s-a descoperit încă leacul cel bun.

Sunt cantaretul castrat care și-a pierdut vocea...

Mi-am amintit de poporul acela mitologic care își mânca propriile picioare, se autodevora... Iar noi am devorat nu doar picioare, ci și aripi, să nu mai zburăm, ochi, să nu mai vedem, inimi, să nu mai suferim și să nu mai iubim... Acum, când totul s-a prăbușit, ne scuturăm de praf printre ruine și regretăm... O aripă

ar fi fost de ajuns, o singură inimă ar fi fost de ajuns, un ochi..., dar am mâncat totul, copleșiți de misiunea importantă.

Aceste ruine naționale. Acest reproș tăcut. Nu are rost nici măcar să-mi dau viața pentru patrie. Din patria mea a rămas a rămas acest ursuleț de pluș al unui poet ce încă nu a debutat.

Nu vrei să scrii un vers? Nu vrei să spui o poveste?

Ar supraviețui o lume întreagă cu versul tău, ai salva toți cenzorii lumii cu o poveste și totul ar fi minunat, așa ca înainte.

Scrie, te rog, o poveste!

Totul este splendid, acesta nu-i un scaun stricat, ci un fotoliu de epocă, totul este fantastic de frumos! Acestea nu sunt ruine, ci un castel bogat... ați uitat să vedeți ce trebuie...

Sunt un cenzor! Nu pot să mă schimb peste noapte. Aruncați cu pietre și omorâți-mă!

Ce poate fi mai demn de dispreț?!

Toată viața am tăiat textele cele mai frumoase din cărțile lor. Da, am vrut să păstrez acea frumusețe doar pentru mine. Acea emoție, acea înălțare spirituală, acea sfâșiere. Am vrut să nu mai circule, să fie doar a mea. Am făcut asta din dragoste și din egoism, așa cum bărbatul vrea ca femeia frumoasă să-i aparțină numai lui.

După atâtea poeme cenzurate, eram ca un depozit de versuri, de povești. Mă transformasem într-un lung volum ambulant și interzis, cel mai lung și cel mai interzis. Sămânța acelor texte a încolțit în pământul meu fertil... Și atunci, și atunci...

Atunci era noapte. Întuneric beznă. Și eu am început a lumina.

Atunci era frig, ger cumplit, și eu am început a încălzi.

Atunci era tăcere, o liniște de mormânt, și eu am început a cânta.

Și în mijlocul cântecului meu a răsărit acel vers interzis, care s-a răzbunat:

„Sunt cantaretul castrat care și-a pierdut vocea!”

Și, dintr-odată, în jurul meu să facă iar noapte, frig și tăcere.

Întreg miracolul a dispărut.

Am tăiat versul acesta dintr-un volum, puteam să ciopârțesc vreo două versuri, tăind pe ici pe colo, ca de obicei, dar am scos versul esențial, cel spre care se îndrepta toată ființa poemului, cel care constituia inima cărții, pe care am zmulso cu indiferență, dispreț, infatuare. Acum nu mă lasă nici în mormânt. Mă urmărește și mă obsedează. Nu sunt cântăreț și nu sunt castrat...

Nu pot lupta cu fantasmele care mă bântuie.

Se răzbună pe mine textele cenzurate...

Nu mai pot să scap acum de ele.

Sunt cantaretul castrat care și-a pierdut vocea!

Iată, aici, Paradisul, râul, podul.

Simți amenințarea de dincolo, așa cum fiara adulmecă prada vulnerabilă.

Neliniștea, frica. Alung visele care vin de dincolo.

Iată, aici, Iadul, râul, podul. Simți beatitudinea de dincolo, așa cum căprioara însetată adulmecă izvorul. Speranța de a ajunge, dorința. Chem visele care mă duc dincolo.

Nu e nimic așa cum crezi.

Ce blestem! Să fii inundat de adevăr, ca de-un ocean, și să emiți numai minciuni!

Nici nu bănuiam câtă frumusețe artistică, cât geniu și câtă splendoare poate să încapă în cea mai banală minciună... și ce puțin oferă cealaltă opțiune, pentru adevăr poți doar să mori, dar se trăiește doar pentru minciună.

Fructele pământului celor înțelepți și înțelegători.

Cenzorii nu au voie să mărturisească.

Nu au voie să publice niciodată.

Nu au voie să regrete.

Dar am voie să cenzurez tot ce vreau și ce nu am voie! Totul, totul!

Ați pus mâinile pe genunchi și, cuminți, așteptați adevărul. Un om în lanțuri este adus. O să i se ofere paharul cu apă, o să i se aranjeze microfonul. În câteva clipe începe. A sosit și traducătorul. Adevărul este întotdeauna tradus, fiind emis mereu doar într-o limbă pe care n-o cunoaștem. Chiar și cei mai înrați poligloți recunosc asta. Atâtea limbi știu, dar adevărul e spus mereu în limba necunoscută. Mereu rămâne câte o limbă străină, neînțeleasă. Traducătorul are un aspect îngrijit și burghez. Îl bănuim că va traduce pe sărite, că va schimonosi adevărul. Omul în lanțuri încă nu a deschis gura. Traducătorul privește în gol. A sosit momentul adevărului. Omul în lanțuri tace.

Din câinii partidului, din câinii sistemului,

Ne transformăm în câinii neamului.

Cenzori invizibili, inevitabili, necesari, păzind comorile ascunse.

Suntem pe liste speciale, că știm prea multe,

Ne vor uide încetîșor, pe rând, pe ascuns.

Doar noi mai scriem acum poemele patriei,

Doar nouă ne-au mai rămas pe undeva prin buzunare, capetele

Oamenii țării au fost de mult decapitați, cu toții

Și sunt purtați de mână de Marele Prieten

El, Salvatorul, acum ne vânează.

Orbecăim fals cu capetele ascunse adânc în buzunare,

Le scoatem doar noaptea, pe sub felinare,

Noi, cenzorii, ne pipăim ochii închiși, calzi, recunoscători că nu i-am dăruit marelui prieten...

Voi ucideți cu vorbe blânde, civilizate,

folosind instrucțiuni și bibliografii de ultima oră.

Noi rezistăm sălbatec, primitiv, fără reguli sau cărți,

Voi luați vitamine și tranchilizante, când vă iritați,

De ce atîta disonanță între civilizații?

Turma cenușie, supusă va ascunde de voi mielul rebel și albastru.

Scoaterea ochilor e bine plătită, e chiar o slujbă onorabilă, pentru fișa postului nici nu-i nevoie de ochi, se zice că angajează nu doar orbi, ci și surzi, deci șansele cresc...

Cauți și cauți mereu subtextul. De parcă ar conta doar subînțelesurile, de parcă cuvintul, asemenea scoicii, ar ascunde o perlă și ești fericit să o găsești. Uite, un lan verde, soarele, pomii, un râu curge lin. Adie un vântișor primăvărat. Nimic. Nimic nu-i dedesubt.

Am dezbrăcat mereu toate textele. Până la oasele scheletului.

Dragostea mea, dragostea mea.

Poate că, îmbrăcată, cu haine scumpe, cu mici bijuterii, cu pielea unsă cu creme seducătoare, era mai frumoasă. Iar eu nu am știut să privesc, să înțeleg. Am dezbrăcat toată viața, am jupuit, am tăiat, am hăcuit, am amputat, am rănit, am sfâșiat... Și ea era încă vie, respira, aștepta să termin și s-o trimit mai departe, și mai departe. Poezia vieții mele.

Cenzura este o magie.

Cenzura este un act metafizic.

Abia aștepti să te cenzurez, numai dacă îți răpesc cel mai frumos vers din cel mai frumos poem, tu poți să scrii altul și mai frumos și poți să te întreci pe sine...

Mă iubești fără să știi...

Mai era ceva important de zis, ceva interzis, dar n-am reușit, n-am știut cum, iată, se stinge și ultima lumânare... Nu știu ce e mai inutil pe fața pământului, cenzura sau literatura...

(Se lasă tăcerea, s-au stins toate luminile. Încetîșor, se aude acea muzică de înmormîntare din actul întâi, apoi apar imaginile cu marșuri și dictatori. Vocea înregistrată la casetofon a cenzorului pronunță răspicat: „Stimați tovarăși! Ne-am adunat aici, la consfătuirea noastră, pentru ca noi, cenzorii mai în vîrstă și cu experiență, să vă îndrumăm pe voi, tinerii noștri colegi. Ați înțeles cât de importantă e activitatea unui cenzor și cât de nobilă e misiunea lui. Dușmanul perfid, care pîndește zi și noapte, vrea să intre și să strice planurile noastre mărețe de progres și bunăstare. Dușmanul profită de orice slăbiciune și de orice moment. Să fim, așadar, vigilenți și să contribuim la stîrpirea creațiilor care nu slujesc cu devotament patria și partidul!”. Se lasă iar liniștea. Sfârșitul.)

Fragment din volumul „Cenzura pentru începători”. (Die Zensur. Für Anfänger, Monolog in Drei Akten), trad. din I. germană de Gerhardt Czejka, Editura Tannhäuser, Ottensheim am Donau, 2014

COROBICA Liliana, născută la 10 octombrie 1975, satul Săseni, raionul Călărași, Republica Moldova. Scriitoare și cercetătoare a cenzurii comuniste din România. Absolventă a Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova (1997). Doctor în filologie la Universitatea din București (2001, cu teza „Personajul în romanul românesc interbelic”, publicată la Editura Universității din București, 2003). Cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București (2002-2011), cadru didactic universitar asociat la Universitățile din București și Ploiești (2004-2007). Este expert în domeniul exilului românesc la ICCMER, București (din 2014). A beneficiat de burse și rezidențe de creație în Germania, Austria, Polonia, Franța, România. A debutat cu romanul „Negriissimo” (Editura Arc, Chișinău, 2003, 2021).

Premiul „Prometheus” pentru debut al revistei „România literară”, Premiul pentru debut în proză al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. A mai publicat romanele „Un an în Paradis” (Editura Cartea Românească, 2005; Editura Arc, 2021; ediții în italiană, 2009, și în germană, 2011); „Kinderland” (Editura Cartea Românească, 2013; Polirom, 2015); Premiul Radio România Cultural, Premiul „Cristal” la Festivalul Internațional de la Vilenica; ediții în germană, 2015 și 2016, în slovenă, 2015, în sârbă, 2021, în italiană, 2022, în engleză, în 2023, în curs de apariție), „Imperiul fetelor bătrâne” (Editura Cartea Românească, 2015), „Caiet de cenzor” (Editura Polirom, 2017; ediție în engleză, 2022), „Capătul drumului” (Editura Polirom, 2018), „Buburuza” (Editura Polirom, 2019), biografia romanțată Ionesco: „Elegii pentru noul rinocer” (Editura Polirom, 2020), studiul Controlul cărții: „Cenzura literaturii în regimul comunist din România” (Editura Cartea Românească, 2014; nominalizat la premiile revistei „Observator cultural” și la Premiul PEN România), monologul bilingv român-german în trei acte: „Cenzura pentru începători/Die Zensur. Für Anfänger” (Tannhäuser, Ottensheim am Donau, 2014) și volumul de interviuri: „Iluzia cristalizării. Comunism, exil, destine. Liliana Corobca în dialog cu Radu Negrescu-Suțu” (Editura Corint, 2019).

A editat volumele „Alexandru Busuioceanu. Un roman epistolar al exilului românesc. Corespondență. 1942-1961” (2 vol., Jurnalul literar, 2003, 2004), „Poezia românească din exil” (antologie, prefată și note, Institutul Cultural Român, 2006), „Golgota românească. Mărturiile bucovinenilor deportați în Siberia” (texte culese de Dumitru Covalciuc, Editura Vestala, 2009, 2015), „Epurarea cărților în România. Documente. 1944-1964” (Editura Tritonic, 2010), „Instituția cenzurii comuniste în România. 1949-1977” (2 vol., Editura Ratio et Revelatio, 2014; Premiul „Dimitrie Onciul” al Fundației Culturale Magazin Istoric), „Paul Goma și exilul etern” (Editura Ratio et Revelatio, 2016). Coautor la „Dicționarul General al Literaturii Române” (Editura Univers Enciclopedic, 2005-2009), „Enciclopedia cenzurii din România” (2 vol., Editura Ars Docendi, 2019) ș.a.

Prezentă în mai multe antologii literare din țară și din străinătate. A coordonat volumele „Panorama comunismului în Moldova sovietică” (2019; Premiul „Alexandru Boldur” al Fundației Culturale „Magazin Istoric”), „Panorama comunismului în România” (2020) și „Panorama postcomunismului în România” (2022), apărute la Editura Polirom.